

HOOFSTUK 5

DIE KLIMAKS EN DIE EINDE VAN DIE NAVORSING

1 INLEIDING

In hierdie gedeelte van die studie word die afloop van die navorsing bespreek. Die klimaks en die einde vorm die laaste twee bewegings volgens die model waarop hierdie studie berus. My persoonlike refleksie op die proses word ook in hierdie hoofstuk aangedui.

2 DIE NAVORSINGSVERHAAL BEREIK 'N KLIMAKS

Die interessante of die besondere kenmerk van die narratiewe benadering is dat die navorsing of terapieessie ook die potensiaal het om op niks uit te loop. Daar hoef dus nie noodwendig 'n resultaat te wees nie. Dit kan gesien word as 'n sosiale diskoers dat alle terapieessies en navorsing op 'n gevolgtrekking of oplossing behoort uit te loop.

Die sukses van die narratiewe navorsing en terapie lê in die luister na moontlike nuwe verhare. Anderson (1994:137) haal 'n vrou aan met wie daar 'n onderhoud gevoer is:

"The older I get, the more I realize how fragile and transient life is. I've stopped putting my life on hold until X, Y or Z happens. I really appreciate what's in my life now. My life at this time is complete and perfect in its own way – and I'm in charge of it".

Haar klimaks is geleë in die nuwe manier waarop sy na die lewe kyk – niks het op sigself gebeur of verander nie, behalwe die belangrike verandering in haar nuwe kyk na die lewe.

Volgens Gerkin (1984:184) is die klimaks of die sukses van die terapie geleë in die mede-terapeut met 'n:

"higher sense of well being, body posture and movement, which is shared evidence of involvement in everyday living. Higher energy levels. Less blind spots. Less mood swings. Self esteem and self-criticism is more realistic".

Die omstandighede het nie verander nie, maar die wyse waarop mense na hulself en die wêreld kyk het verander.

Die interaksie tussen my en my mede-navorsers het soms meer vrae na vore gebring as wat dit antwoorde na vore gebring het. Geen bevestiging van vermoedens het ooit plaasgevind nie. My gesprekke het nie noodwendig 'n klimaks

of verandering gebring by al die vroue met wie ek gesprek gevoer het nie. Ek kan nie met oortuiging sê wat Lamott in Müller, Van Deventer en Human (2001:86) beskryf, ook in my navorsing gebeur het nie. Sy skryf: “You move them along until everything comes together in the climax, after which things are different for the main characters, different in some real way”. Ek kan nie sê dat alles in ‘n klimaks geëindig het nie. Susan het wel in ‘n mate ‘n klimaks beleef deurdat sy sê dat sy nou eerder fokus op die voordele van alleenwees – dat sy weet dat sy ‘n verskil maak in die lewens van kinders vir wie sy skool hou, asook in haar susters se kinders. Sy maak die opmerking: “Ek hoef nie meer my eie kinders te hê om iets vir iemand anders te beteken nie. Ek aanvaar dit nou”.

Thandi se klimaks is vir my geleë in die moment wat sy sê:

“You have touched something that I have never shared with anyone. I feel relieved, we talked about the real me, not just part of normal society. I feel like I have been undressed a bit. I wear a lot of clothes to protect me against society. I am so tired of pretending”

Die feit dat sy kon praat het reeds verligting gebring. Ek dink Papadopoulos en Byng-Hall (1997:95) het iets hiervan in gedagte gehad toe hulle geskryf het:

“While we prattle away in therapy, externalizing this and reframing that, reflecting the one and narrativising the other, something either does or

doen not happen; a person feels heard or recognized, ignored or misunderstood. This does not necessarily mean that anything new can be named; it just means that something transformative has occurred because a bunch of people have tried to understand one another”.

Lara se klimaks was geleë in die feit dat sy met soveel selfvertroue haar verhaal kon vertel en ook vir my kon kom vertel dat hoewel sy moeilike tye beleef, sy ‘n vol lewe lei, maar tog glo dat sy ‘n ander helfte het wat die Here nog vir haar sal gee. Papadopoulos en Byng-Hall se stelling sou ook hier van toepassing kon wees.

Die klimaks vir my is dat hierdie vroue my vertrou het, dat ek hulle en alle nooit-getroudes net meer respekteer na hierdie studie.

3 AAN DIE EINDE VAN DIE VERHAAL

Die einde volgens die benadering van hierdie studie beteken nie dat die verhaal afgesluit word nie – dit is verhale met oop eindes, dit is verhale van nood wat verander het in verhale van hoop. Daar kan egter vorentoe weer afdraaipaaie kom, en daar is geen waarborge dat daar nie weer noodverhale sal ontstaan nie. Die pad en die reis gaan egter voort, en ons is nou bewus van besondere oomblikke, van die moontlikhede van anders sien, anders hoor en anders vertel en anders verstaan. Mag dit deel van ons toerusting wees op die reis wat na die afloop van hierdie studie voortgaan.

4 REFLEKSIE OP DIE NAVORSINGSPROSES

In die gedeeltes wat volg sal daar deur myself gereflekteer word op die model van navorsing, die verloop van die navorsing asook op die belewenis van die terapeut.

Die navorsingsproses wat in hierdie studie gevolg is, is die narratiewe benadering binne die paradigma van die sosiale konstruksionisme (Müller 1996; Freedman and Combs 1996; Müller, Van Deventer en Human 2001).

Hierdie proses is in Hoofstuk 1 bespreek. Dit is egter nie bloot 'n navorsingsproses wat die versameling van inligting ten doel het nie, maar die doel is om uiteindelik uit te kom by 'n terapeutiese benadering. Die kwalitatiewe aard van die navorsing bring mee dat daar nie met vraelyste na groot getalle nooit-getroude vroue gegaan is om inligting te versamel nie. Die moment van die sosiale konstruksionisme in die navorsing is die ontwikkeling wat plaasvind in Hoofstuk 4 tussen die nooit-getroude vroue, die terapeutiese elemente en die inligting soos versamel in die literatuurstudie. Vir my persoonlik was 'n baie spesiale moment toe Thandi tydens ons gesprek verwys het na die vrou wat in die kerk vir haar gesê het dat sy ook 'n ma is, al het sy nie biologies kinders nie, maar dat haar familie en vriende haar nodig het as 'n tweede ma, en sy na my kyk en vra: "Have you ever thought of yourself being a mother for your brother and sister's children"? Sy het my tussen die oë geslaan met hierdie opmerking want ek het besef dat ek net soveel deel van hierdie gebeure was, as wat sy was.

DIE MEDE-TERAPEUTE SE ERVARING VAN DIE PROSES

Omdat hierdie benadering tot navorsing nie baie bekend is nie, het die vroue wat ek genader het om hulle verhale met my te deel dit aanvanklik vreemd gevind, veral omdat daar nie sprake was van gestandaardiseerde vraelyste nie, en dat hulle nie binne 'n bepaalde struktuur hul verhale moes aanbied nie. Hierdie vryheid was byvoorbeeld vir Lara vreemd, en sy het aanvanklik 'n paar keer gevra: "Wat wil jy weet, en waar wil jy hê moet ek begin." Dit was vir my 'n aanduiding dat hoewel sy nog nooit by enige navorsing betrokke was nie, tog gedink het dat daar 'n bepaalde struktuur behoort te wees.

MY PERSOONLIKE ERVARING VAN DIE NAVORSINGSPROSES

- **As kwalitatiewe benadering**

Dit was vir my baie interessant dat van die eerste vrae wat vriende en kennisse gevra het rondom my studie, was hoeveel mense ek by my studie betrek. Wanneer ek geantwoord het dat dit bloot twee of drie sou wees, het ek my teen vraende wenkbroue vasgeloop. Dit is een van die redes waarom ek in my studie baie aandag gegee het aan die kwalitatiewe metode van navorsing doen – nie noodwendig om myself te kon verweer nie, maar om vir myself duidelikheid te kry. Burns (1990:11) het dit vir my goed opgesom wanneer hy sê dat kwalitatiewe navorsers dikwels hul metode verdedig deur te verwys na

die belang van die subjektiewe, eksperimentele lewenswêreld van mense. Persepsies en interpretasies van realiteit word gekoppel aan betekenisstrukture. In die kwalitatiewe navorsing gaan dit dus om die ontdekking van die dieper vlakke van betekenis. Die taak van die kwalitatiewe metodoloog is om vas te vang wat mense sê en doen as 'n produk van hoe hulle die kompleksiteit van hulle wêreld interpreteer, en om dan hierdie gebeure te verstaan vanuit die gesigspunt van die deelnemers. (In Hoofstuk 1 word die kenmerke van die kwalitatiewe navorsing bespreek.)

- **Die weg beweeg van Browning se model na Müller, Van Deventer en Human (2001) se model**

Aanvanklik het ek besluit om volgens Browning (1996) se model te werk, maar met die publikasie van Müller, Van Deventer en Human (2001) se model vir terapie en navorsing het ek besluit om die navorsing op hul model te skoei. Ek het met hierdie model geworstel omdat dit nie streng struktuur gebonde is nie en ook nie deur rigiede stappe en strukture gekenmerk word nie. Dit het my baie verwar omdat ek persoonlik geweldig struktuur gebonde is. Ek het in my persoonlike belewenis 'n "unique outcome" beleef met die besef dat ek besig is met paradigmaskuiwe in my eie menswees en dat ek my eie verhaal rondom my studies moes ontwikkel soos wat ek ook sou poog om my mede-navorser se verhaal op haar eie tempo te laat ontwikkel wanneer sy reg was daarvoor.

- **“Waarhede” volgens die narratiewe benadering nie meer die oogmerk**

Om die sprong te kon maak dat waarheid en sogenaamde feite nie ter sake is nie, en dat dit in die narratiewe benadering eerder gaan rondom beleefde werklikhede, was vir my baie moeilik. Soos reeds genoem in Hoofstuk 4 het ek vier jaar by Radiokansel gewerk met Rodgers se kliëntgesentreerde model en die paradigma van die organisasie was een van waarhede. In die benadering wat gevolg is was ons telkens besig om “agter die kap van die byl” te kom, of om dieper waarhede na te spoor. Dit klink eenvoudig en maklik om te sê dat dit nie oor die waarheid as sulks gaan nie, maar oor die ervaring van die Kliënt – totdat die terapeut daarmee gekonfronteer word. Dit is wanneer die versoeking soms daar is om terug te keer na die sogenaamde feite. Ek was veral in hierdie verband getref deur DiNicola (1995:60) se beskrywing van sy verhaal rondom sy ma en pa:

“My truth is the story that I can live with, one that is both believable and meaningful to me. This is neither wholly mother’s story nor my father’s. My truth allows me to love my mother for all her pain, her sacrifice. It allows me to tell my story as a whole (complete) person”.

- **Die narratiewe benadering kom voor as 'n baie eenvoudige en simplistiese proses**

Vir my persoonlik is die narratiewe benadering nie 'n maklike proses. Dit word soms deur persone wat op 'n lukrake wyse daaraan blootgestel word as eenvoudig beskou omdat dit mag voorkom asof mense bloot hul storie vertel. Omdat ek persoonlik geworstel het met die kompleksiteit van die narratiewe benadering het ek verligting ervaar toe ek lees dat Monk (1996:82) daarop wys dat die narratiewe benadering wel baie “eenvoudige en toeganklike” idees het, maar dat dit twee tot drie jaar kan neem om dit in jou styl van terapeutiese werk te integreer. Friedman (1993:22) wys verder op die sogenaamde simplistiese aard van die narratiewe benadering wanneer hy skryf:

“Simplicity takes a lot of self-discipline. For most of us it is not easy to put aside our highly valued urge to look behind and beneath, to understand and to explain things, and thus to just describe what happens”.

- **Nuwe insigte waartoe ek gekom het rondom die nooit-getroude vrou**
 - Die agterdog jeens 'n vrou se ongetroude status blyk nooit tot 'n einde te kom nie. Selfs al het sy 'n redelik bejaarde ouderdom bereik, sal mense steeds na haar ongetroude status verwys asof daar 'n misterie aan verbonde

- is. My ma vertel my met groot oë dat daar 'n nuwe intrekker by die tehuis te wagte is (altyd 'n bron van groot opwinding), maar sy is 'n oujongnooi met 'n kat. Bid jou aan!
- ▶ Die behoefte aan kinders bly sterk selfs wanneer die moontlikheid van 'n maat vervaag.
 - ▶ Nooit-getroudes of alleenlopers wil nie noodwendig in groepe saamgevoeg word, en as ondersteuningsgroep gesien word nie. Dit marginaliseer hierdie groep verder ten opsigte van die groter samelewing.
 - ▶ Om nooit-getroud te wees is selfs meer kompleks as wat ek gedink het – ten spyte van die feit dat ek aanspraak maak op die feit dat ek self eers op dertig getroud is.
 - ▶ Hoewel ek voor die aanvang van hierdie studie in my eie nadenke geglo het dat nooit-getroudes nie anders hoef te wees as getroudes nie, het ek nie gedink dat die feit dat ek in 'n huweliksverhouding staan met 'n persoon van die teenoorgestelde geslag my anders maak as 'n nooit-getroude persoon nie. Na afloop van hierdie studie is dit vir my duidelik dat wat die identiteit van die nooit-getroude betref sy haarself beslis anders sien as getroude vroue. Die verhale van die samelewing soos byvoorbeeld in die media uitgebeeld word, bevestig ook dat die samelewing nooit-getroudes anders

sien as getroude vroue. By nadenke was dit dalk my manier van beskerming van myself in die tyd wat ek nie getroud was nie – die verhaal wat ek oor myself en aan myself vertel het was dat ek nie anders is nie – ‘n ring aan my vinger gaan niks verander nie.

- ▶ Keuse en prioriteite speel ‘n rol by nooit-getroude vroue wat sê dat hulle nog nie die regte persoon ontmoet het nie. Hulle het waarskynlik gekies om te studeer, hul ouers te versorg en ook gekies om nie vriendskappe met bepaalde persone aan te gaan nie. Thandi het gekies om haar verhouding te verbreek. Lara was uit op verskillende “blind dates.” Sy het dus keuses uitgeoefen.

- **‘n Laaste opmerking**

Aan die einde van hierdie reis kan ek saam met Moch (2000:7) stem wanneer sy skryf: “The researcher experience and all the reflection and struggle happened in part, because of who I am. And I do not want to change that”. Hierdie studies, wat die moeilikste projek was wat ek nog ooit aangepak het, het ‘n worsteling veroorsaak oor wie ek is – vrou vir my man, die versorging van my ma, my werk in die kompeterende sekulêre wêreld – en ‘n verskeurdheid oor wat ek moet doen en wat ek wil doen. In hierdie proses het ek myself beter leer ken en daarom het hierdie reis ook vir my meer as een klimaks ingehou.

5 TEN SLOTTE

Daar is wel verskille tussen nooit-getroude vroue en getroude vroue, maar nie noodwendig soos wat die sosiale diskoerse in die samelewing dit aanbied nie. Mag die vraag “waarom is jy nie getroud nie”, nooit weer impliseer dat iets “verkeerd” is nie, en dat ‘n huwelikseremonie dit “reg” sal maak nie. Mag die enigma van nooit-getroudes ons aangryp sodat daar nie kits antwoorde gegee word vir hierdie sosiale fenomeen nie. Mag die narratiewe benadering meehelp om nuwe perspektief te bring aan vroue wat in die spieël kyk en:

“can’t quite shake the feeling that because they are single, they are somehow failures” (Anderson 1994:13).